

KAMOLIDIN MAMADALIYEV, SHAXNOZA TOJIYEVA

PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**Kamoliddin Mamadaliyev,
Shaxnoza Tojiyeva**

PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA

Darslik

«Renesains sari»
Toshkent - 2024

UO'K 37.013.2

KBK 74.03

M-49

Mamadaliyev K.R., Tojiyeva Sh.M. Pedagogik texnologiya // Darslik/. Pedagogika fanlari doktori, professor M.Tajiyevning umumiy tahriri ostida. – T.: «Renesains sari», 2024. – 182 b.

Ushbu darslik oliy ta'lim muassasalarining bakalavriat va magistraturasida tahsil olayotgan talabalari bilan, uzluksiz ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida faoliyat ko'rsatayotgan professor-o'qituvchilar, pedagoglar jamoasi va ilmiy tadqiqotchilar uchun zarur manba bo'lib, Ta'lim texnologiyalarini ta'lim jarayoniga joriy etish masalasida barcha fanlar o'quv mashg'ulotlarining loyihalarini yaratishda andoza hamda ta'lim-tarbiya amaliyotiga tatbiq etish bo'yicha uslubiy yordam vazifasini o'taydi.

Данный учебник является необходимым пособием для студентов и аспирантов высших учебных заведений, профессорско-преподавательского состава и научных работников, работающих во всех отраслях системы непрерывного образования, служит методическим пособием для внедрения в образовательную практику.

This textbook is a necessary resource for undergraduate and graduate students of higher education institutions, faculty, teaching staff and researchers working in all sectors of the system of continuing education and serves as a methodological aid for implementation in educational practice.

Taqrizchilar:

D. Yoqubov – O'zbekiston Milliy Universiteti professori, O'zbekiston san'at arbobi.

M.Barakayev – Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti dotsenti, pedagogika fanlari nomzodi.

ISBN 978-9910-780-13-4

© Mamadaliyev K., Tajiyeva Sh., 2024

© «Renesains sari», 2024

Kirish

Har qanday ta'lim tizimining negizida kelajak avlodning taqdiri, shuningdek, davlat va xalq manfaatlarini yotadi. Bu manfaatlarining ro'yobga chiqishi uchun, bugungi yoshlarimizning shaxsiy fazilatlarini va kasbiy kompetentligini yetakchi o'rin tutadi. O'sib kelayotgan avlodning insoniy fazilatlarini bilan kasbiy darajasi esa, ularga shu kunda berilayotgan bilimlarning turi, hajmi va ta'lim-tarbiyaning sifatiga to'g'ridan-to'g'ri bog'liqdir. Shu kunda ta'lim tizimida ta'lim jarayonini zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan ta'minlash, unga oid o'quv adabiyotlarini tayyorlash va amaliyotga tatbiq etish – asosiy vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Ta'lim texnologiyalari o'quv fani shu yo'nalishga xizmat qiladi.

2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi mamlakatimizda ham, chet el ijtimoiy-siyosiy doiralari tomonidan ham katta qiziqish va e'tibor bilan o'rganilmokda.

O'tgan yillarga nazar soladigan bo'lsak, so'nggi besh yilda har sohadagi yangilanishlar, inson farovonligi va qadr-qimmatini oshirishga qaratilgan manzilli chora-tadbirlar amalda o'z natijasini bermokda.

Bugun Yangi O'zbekiston «**Inson qadri ustuvor bo'lgan jamiyat va xalqparvar davlat**» degan muhim g'oya negizida barpo etilmokda. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev belgilab bergan bu ulug'vor maqsad asosida xalqimiz yangidan-yangi islohotlarning haqiqiy muallifiga aylanib bormokda. Xususan, «**Harakatlar strategiyasidan – Taraqqiyot strategiyasi sari**» tamoyili asosida aholi farovonligini yanada yuksaltirish, iqtisod tarmoqlarini transformatsiya qilish, inson huquqlari va manfaatlarini so'zsiz ta'minlash, faol fuqarolik jamiyatini shakllantirish borasidagi islohotlarning ustuvor yo'nalishlarini belgilab olish maqsadida Yangi O'zbekistonning 2022–2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasi loyihasi ishlab chiqilib, 2021 yil 31 dekabrda boshlab, 2022–2026. strategy. uz, jamoatchilik. uz va regulation. gov. uz elektron platformalari orqali keng jamoatchilik o'rtasida muhokama uchun joylashtirildi.

Davlat rahbari ta'kidlaganidek, «bu muhim konseptual hujjatda islohotlarimizning uzviyligi va davomiyligini ta'minlash maqsadida

«Harakatlar strategiyasidan – Taraqqiyot strategiyasi sari» degan tamoyil asosiy g'oya va bosh mezon sifatida kun tartibiga qo'yildi» va **Taraqqiyot strategiyasi loyihasida mamlakatni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari belgilab berildi.**¹

Shuni alohida qayd etish joizki, Yurtboshimiz say' –harakatlari bilan "Ta'lim to'g'risida"gi Yangi tahrirdani Qonunni qabul qilinishi, shuningdek Qonunni "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2909 sonli qarorining chiqishi ta'lim jarayoniga milliy Ta'lim texnologiyalarini yanada kengroq tatbiq etish jarayonini jadallashtirishni taqozo etadi. Qarorda zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsion texnologiyalarni tatbiq etish hisobiga ta'lim jarayoni sifatini oshirish lozimligi ta'kidlangan. Qo'yilgan vazifalarni amalga oshirish uchun, oliy ta'lim tizimida faoliyat ko'rsatayotgan professor-o'qituvchilar jamoasi xududimizga mos bo'lgan zamonaviy ta'lim texnologiyalari tamoyillarini to'liq tushungan holda, o'zlari o'qitayotgan fanlarning o'quv mashg'ulotlarini bosqichma-bosqich loyihasini tuzib chiqishlari va shu asosida noan'anvaiv o'quv adabiyotlarini yaratish talab etiladi.

Bu vazifaning asosiy yechimlaridan biri ta'lim texnologiyalarining milliy modelini ta'lim-tarbiya jaryoniga keng tatbiq qilishdir. Ta'lim texnologiyalari tamoyillari asosida o'quv mashg'ulotlari loyihalarini tuzish nazariy jihatdan asoslangan bo'lib, bugungi kunda, uni ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etish kechiktirib bo'lmaydigan masaladir.

Ta'lim-tarbiya sohasida mehnat qilayotgan har bir mutaxassis bugungi kunda pedagogikada yuzaga kelayotgan yangi tushunchalarni anglashi, shuningdek darslarni loyihalash asosida o'qitish usulini egalashlari kerak. Mualliflar, ya'ni Qoraqalpoq davlat universiteti professor-o'qituvchilari R.D.Narbayeva, Sh.M.Tojiyeva, G.K.Izetayevalar qo'l urgan ushbu o'quv qo'llanma profesor-o'qituvchilar vaqtdan unumli foydalanib, chuqur va puxta bilimlar berishlari uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Ta'lim texnologiyalarini ta'lim amaliyotiga kengroq joriy etish maqsadida va amalga oshirilgan ishlarning tadrijiy davomi sifatida

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўқитувчи ва мураббийлар кунига бағишланган тантанали маросимдаги нутқи. // <http://uza.uz/posts/3452>

Vazirlikning markazi ilmiy xodimlarining yetakchiligida respublikamizning ko'zga ko'ringan pedagog olimlari va Milliy rassomlik va dizayn instituti professor-o'qituvchilari bilan hamkorlikda "Ta'lim texnologiyalari" o'quv fan dasturi asosida "Ta'lim texnologiyalari" nomli o'quv qo'llanmada o'quv materiallari loyihalandi va uning natijasi sifatida o'quv jarayonida ijtimoiy fanlar bo'yicha ilk marotaba loyihalangan o'quv qo'llanma tayyorlandi.

Ushbu darslik bakalavriat va magistraturada o'qiyotgan talabalar bilan birgalikda, respublikamizda faoliyat yuritayotgan pedagogik jamoatchilik uchun ham Ta'lim texnologiyalarining o'zbek milliy madelini amaliyotga tatbiq qilish va shu asosda o'zlarining o'quv fanlari o'quv mashg'ulotlarini loyihalashda hamda uni ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etishda andoza vazifasini bajaradi.

Darslik tayyorlashda O'zbekistonda ta'lim-tarbiya jarayonini yanada rivojlantirish sohasida uzoq mehnat qilgan va ishimizga ilmiy, uslubiy va amaliy maslahat bergan ustozlarga mualliflar minnat-dorohiligini bildiradi.

Pedagogika fanlari doktori
M.Tojiyev

BIRINCHI KATTA MODUL ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYASINING KONSEPTUAL ASOSLARI

1-mavzu. "Ta'lim texnologiyalari" fanining predmeti, maqsadi, vazifalari, ta'lim texnologiyalari g'oyasining vujudga kelishi va ta'limni modernizatsiya qilish masalasining dolzarbligi hamda majmular nazariyasi va majmu yondoshuv tamoyili

Kichik modullar.

1. "Ta'lim texnologiyalari" fanining predmeti, maqsadi, vazifalari va pedagogik faoliyatni texnologiyalashtirish, "ta'lim texnologiyasi"ning rivojlanish bosqichlari.

2. Jahondagi didaktik tizimlar va ta'lim texnologiyalarining vujudga kelishi hamda ta'lim tizimiga ta'lim texnologiyalarini samarali joriy etish yo'lidagi muammolar.

3. Kvantlar nazariyasidan kelib chiquvchi sinergetik dunyoqarashning hosilasi bo'lgan majmular nazariyasi va ta'lim-tarbiya sohasida majmuy yondashuv tamoyilidan foydalanish.

1.1. "Ta'lim texnologiyalari" fanining predmeti, maqsadi, vazifalari va pedagogik faoliyatni texnologiyalashtirish, "ta'lim texnologiyasi"ning rivojlanish bosqichlari.

Mamlakatimizda yetuk mutaxassis kadrlarga bo'lgan ehtiyoj kundan-kunga ortib bormoqdaki, bu muammoni ijobiy hal qilmasdan turib, mamlakat iqtisodiyotini yuksaltirib bo'lmaydi. Respublikamizda barkamol shaxs va yetuk mutaxassislarni shakllantirish davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH. Mirziyoyev tashabbusi va bevosita rahbarligida ishlab chiqilgan O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasining bosh maqsadlaridan biri komil inson va yetuk malakali mutaxassis yetishtirish, shu asosida jahon hamjamiyatida o'z o'rni va nufuziga ega bo'lishdan iboratdir.

Bugungi kunda shaxs ta'lim jarayonining obekti emas balki, endi uning subektiga, asosiy xarakterlantiruvchi kuchiga aylandi.

O'qituvchi, ta'lim muassasasining zo'ravoni emas, "pedagogik xamkorlikni" ta'minlovchi. "Tahsil oluvchini hayotga tayyorlash" tamoyili "Tahsil oluvchi ta'limning barcha bosqichida to'laqonli, faol hayot bilan yashaydi" tamoyili bilan almashadi, ta'lim jarayonidagi barcha qatnashuvchilarning vazifasi tahsil oluvchilar faoliyatini samarali, ijodiy bo'lishini ta'minlashdan iborat bo'ladi.

Jamiyatimiz jadallik bilan taraqqiy etib, iqtisodiy va siyosiy mavqei kundan-kunga ortib bormoqda. Ammo ijtimoiy sohada va, ayniqsa, ta'lim-tarbiyada (ba'zi ilg'or o'quv muassasalari bundan istisno) depsinish va umumiy taraqqiyotdan orqada qolish sezilmoqda. Bunday noxush vaziyatdan chiqib ketish yo'llaridan biri ta'lim-tarbiya jarayonini qabul qilingan davlat standartlari asosida texnologiyalashtirishdir.

Ma'rifatli va rivojlangan mamlakatlarda muvafaqqiyat bilan qo'llanib kelayotgan Ta'lim texnologiyalarini o'rganib, xalqimizning milliy pedagogika an'analaridan hamda ta'lim sohasining shu kundagi holatidan kelib chiqqan holda O'zbekistonning zamonaviy milliy pedagogik texnologiya modelini yaratish zaruriyati paydo bo'ldi.

Texnologiya sohasi ijtimoiy zarurat mahsulidir. Uning takomillashib borishi qisqa vaqt oralig'ida, kam kuch va vaqt sarflagan holda yuksak sifatli mahsulot ishlab chiqarish, xom-ashyoni qayta ishlash sohaslarida mahsulot ishlab chiqarish jarayonini tashkil etishga nisbatan texnologik yondoshuv an'anasi yuzuga kelgan.

Texnologik yondashuv ishlab chiqarish jarayonining umumiy tavsifini yoritishga xizmat qiladi. Muayyan mahsulotni ishlab chiqarish maqsadida xom-ashyoni tanlash (dastlabki bosqich)dan mahsulotni iste'molchiga yetkazib berishgacha bo'lgan (so'ngi bosqich) davmi o'z ichiga olgan jarayon texnologik jarayon sifatida e'tirof etiladi; muayyan sohalarda islohatlarni tashkil etish, ularning muvafaqqiyatini ta'minlash, erishilgan yutuqlarni boyitib borish kabi maqsadlarga erishishning samarali omili sifatida namoyon bo'ladi.

Insoniyat sivilizatsiyasining quyi bosqichlarida shaxsni tarbiyalash, unga ta'lim berishga yo'naltirilgan faoliyat sodda, juda oddiy talablar asosida tashkil etilgan bo'lsa, bugungi kunga kelib ta'lim jarayonini tashkil etishga nisbatan o'ta qat'iy hamda murakkab talablar qo'yilmoqda. Chunonchi, murakkab texnika bilan ishlay oladigan, ishlab chiqarish jarayonining mohiyatini to'laqonli anglash imkoniyatiga ega, favqulodda ro'y beruvchi vaziyatlarda ham yuzaga